

“DOPPELKAPELLE” SV. KVIRINA U KRKU BISKUPSKA PALATINSKA KAPELA DVOSTRUKE FUNKCIJE

Miljenko Jurković

UDK 726.52.033.4 (497.13 Krk) “11”

Izvorni znanstveni rad

Miljenko Jurković

Zagreb, Filozofski fakultet

Crkva sv. Kvirina dvokatna je građevina povezana velikim lučnim otvorom s krčkom katedralom. Tipski pripada skupini palatinskih kapela, a u poblizem određenju vrlo je bliska tipu njemačkih Doppelkapellea. Po funkciji je crkva sv. Kvirina palatinska kapela krčkog biskupa. Sagrađena je koncem 12. st. za biskupa Ivana, koji je i inače poticao graditeljsku aktivnost na Krku. Druga je funkcija crkve sv. Kvirina teže određiva. No, veliki lučni otvor kojim je povezana s katedralom govori da je prvotno mogla biti zapadna galerija za krčke knezove. Kasniji podaci o crkvi pak govore o njoj kao portiku katedrale s različitim funkcijama.

Krčka je katedrala, zajedno s pripojenom joj crkvom sv. Kvirina, već odavno poznata stručnoj javnosti.¹ Unatoč tome postoje još mnoge nepoznanice u praćenju susljednih faza rasta čitavog katedralnog sklopa, prvenstveno iz razloga što nije nikad sustavno arheološki istražen, niti su se vršile pomnije analize zidnih plašteva i drugih vidljivih dijelova arhitektonskog tkiva.²

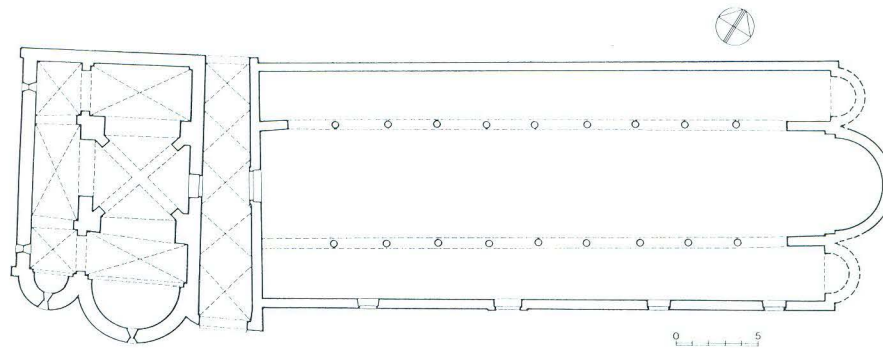
Zbog svog iznimnog položaja pred fasadom katedrale, i svog, na Jadranu jedinstvenog tipskog rješenja dvokatne kapele, crkva sv. Kvirina zaslužuje posebnu pozornost. Iako valja za potpunije razumijevanje njezina odnosa s katedralom te za praćenje kronologije gradnje čitavog kompleksa doista pričekati sustavna istraživanja, može se već i

¹ Najopširnije su o njoj pisali: A. Mohorovičić, Novootkriveni nalazi antičkih terma, oratorija i starokršćanske bazilike u gradu Krku, Rad JAZU 360, Zagreb 1971., 19-34; I. Žic-Rokov, Kompleks katedrala - sv. Kvirin u Krku, Rad JAZU 360 Zagreb, 131-157.

² O tom sam opširnije pisao u disertaciji: Romanička sakralna arhitektura na gomjojadranskim otocima, Zagreb 1990.

sada težište proučavanja prebaciti na otvaranje drugih, općih problema oblika i funkcije, te se približiti odgovorima na njih.

Crkva sv. Kvirina je zreloromaničko ostvarenje, nastalo u jednom dahu, s tek nekoliko nebitnih intervencija u njezino tkivo još tijekom romanike. Crkva je dvokatna, troapsidalna i trobrodna građevina, gotovo kvadratičnog tlocrta, vezana u gornjem katu s katedralom preko velikog polukružnog luka. U tipološkom i funkcionalnom pogledu ona je jedinstvena građevina svoje vrste na Jadranu, a plijeni skladom svojih proporcija i izvedbe. Prizemlje crkve je dvobrodno, jer se umjesto istočnog broda crkve koristi antički *cardo*, kao bitna gradska komunikacija koja se izgleda nije mogla ukinuti, a istovremeno osigurava vezu između prizemlja crkve i katedrale.

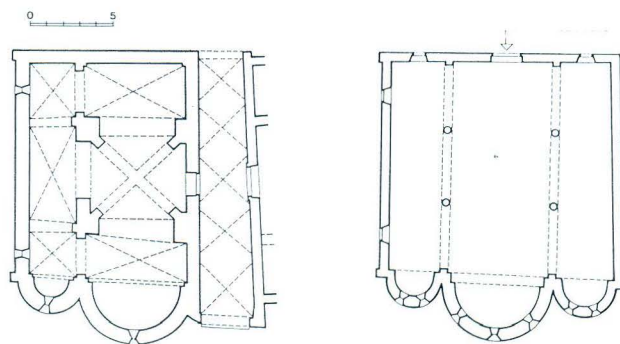
Krk, Katedrala sv. Marije i crkva sv. Kvirina, tlocrt /arh. snimak: I. Tenšek/

Izvana je dvokatna crkva, impozantan kubus strukturiranih volumena samo na južnom, apsidalnom dijelu. Ostali dijelovi su plošno artikulirane površine. Sjeverna je strana doživjela preinake prilikom kasnijeg podizanja zvonika,³ a na zapadnoj je glatko zide rastvoreno tek plošnim portalom polukružne lunete srpasta luka. Dva su mala pravokutna prozora na prizemnom dijelu, te dva, kasnije povećana, na katu. S južne strane, strukturirane velikim blokovima klesanaca, dominiraju vertikalne apsidalnih volumena kojima horizontale profiliranog vijenca koji označava diobu katova, i, pri vrhu apsida, nizovi visećih lukova zaustavljaju izdizanje. To je još uočljivije na istočnom brodu crkve, gdje se pod apsidom gornjega kata volumenom još jače ističe ravnina prolaza otvorenog srpastim lukom, nad kojim profilirani vijenac prelazi u niz zubaca, završavajući u uglu istakom lavlje glave.

³ M. Polonijo, Zvonik stolne crkve u Krku, Krčki kalendar III, Zagreb 1940., 41; J. Žic-Rokov, nav. dj., 146.

Upravo ti elementi određuju crkvu kao zrelo romaničko ostvarenje, a komparativna analiza zapadnog portala i lunete tornja obližnjeg frankopanskog kaštela, datirana u 1191. godini,⁴ navela je A. Mohorovičića da i crkvu sv. Kvirina potpuno razložno datira u konac 12. stoljeća.⁵

Dvobrodno je prizemlje crkve razdijeljeno jakim pilonima koji nose pojasnice i križni svod. Upravo na njima se vide dvije susljedne pregradnje tijekom romanike. Uočljivo je naknadno pojačanje pojasnica podmetnutim lukovima.⁶ Ukrižena rebra četvrtastog presjeka naknadno su postavljena u srednji travej. Zbog toga bi se moglo pomišljati da su možda zatvorila neku komunikaciju između gornjeg i donjeg kata. Križni su svodovi u ostalim travejima također naknadno postavljeni, što je vidljivo iz niza detalja, a najjasniji je na mjestu gdje svod prelazi preko dijela luka zapadnog portala crkve.

Krk, Sv. Kvirin, tlocrt prizemlja

Krk, Sv. Kvirin, tlocrt kata

Sve su te promjene nastale još u toku romanike, što je vidljivo po obrisima lukova, i sasvim su jasan dokaz i odraz potrebe pojačanja podne konstrukcije gornjeg kata, koji tada mora imati funkciju koja podrazumijeva i veći broj ljudi u tom prostoru. Datiranje tih promjena je teže rješiv problem, no, kako je crkva građena koncem 12. stoljeća, u obzir dolaze zabilježeni veliki radovi biskupa Lamberta 1290. godine, za koje se ne zna na što se točno odnose.⁷ Takav bi datum odgovarao i stilskom karakteru promjena.

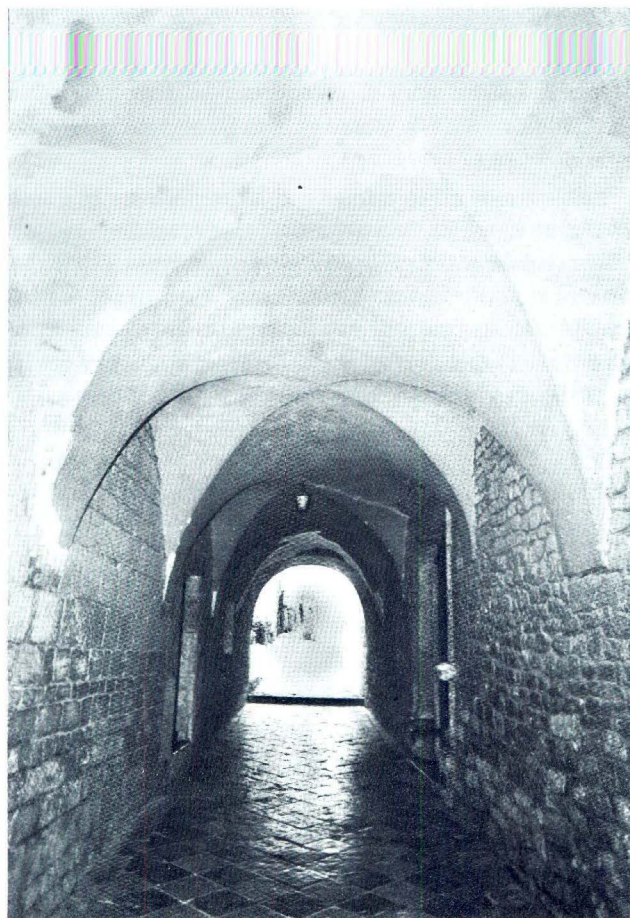
Gornja crkva je gotovo kvadratičan prostor podijeljen na tri broda s dva para stupova kubičnih kapitela, u kojem su lakoća masa i prozračnost u suprotnosti s tektonikom kapitela i apsida. Postojeći prozori su naknadna povećanja prvotnih, dok su na istočnom zidu crkve bila dva, danas zazidana prozora. Između dviju vertikalnih reški na tom istočnom zidu, koje

⁴ T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, II, 392 (dalje CD).

⁵ A. Mohorovičić, nav. dj., 32.

⁶ A. Mohorovičić, nav. dj., 33.

⁷ Dokument donosi I. Žic-Rokov, nav. dj., 155.

Krk, prolaz između katedrale i sv. Kvirina

su odraz zidova glavnog broda krčke katedrale, nalazi se veliki otvor polukružnog luka, danas zazidan, kojim se ostvarivala veza između crkve sv. Kvirina i katedrale.⁸

Stilsko određenje i vrijeme gradnje crkve sv. Kvirina ne predstavljaju, dakle, velike probleme. Njezino tipsko rješenje dvokatne kapele, njezina orijentacija prema jugu, njezin spoj s katedralom preko velikog lučnog otvora na katu, pitanja su, međutim, na koja valja potražiti odgovore.

⁸ I. Žic-Rokov, /nav. dj., 146./ je zbog položaja tih prozora smatrao da u trenutku kad je crkva sv. Kvirina sagrađena, katedrala još uvijek nije do njega, već da joj je zapadno pročelje za dva interkolumnija kraće, a da je samo narteks katedrale išao do prizemlja crkve sv. Kvirina. Budući da je za argumentaciju izuzetnog položaja i funkcije crkve sv. Kvirina važno ispraviti to mišljenje i pokazati kako od izgradnje crkve postoji neposredna veza između dviju građevina, zadržat ću se na problemu. Žic je dalje smatrao da u vrijeme kad se kasnije katedrala produžuje, dolazi do probijanja luka kojim se crkve spajaju, potkrepljujući to postojanjem reške s obje strane luka.

Krk, sv. Kvirin, pogled na apsidalni dio

Problem izuzetne orijentacije crkve sv. Kvirina prema jugu može se tumačiti njezinim položajem i vezom s katedralom, kao i funkcijom. Orijentacija je pritom i dokaz da je crkva prvotno bila zamišljena povezana s katedralom, te da je veliki luk koji ih povezuje osnovna prepreka pravilnoj orijentaciji. Činjenica je, dakle, da je crkva sv. Kvirina orijentirana prema jugu zato što nosi višestruku funkciju. Da od same njezine izgradnje nema luka, odnosno potrebe da crkve budu povezane, ne bi bilo niti potrebe da se crkva sv. Kvirina smjesti upravo tamo gdje ona jest, niti da onda bude “krivo” orijentirana.

Osnovno je, dakle, pitanje određenja funkcije crkve sv. Kvirina.

Po svom osnovnom obliku dvokatne građevine ona pripada tipu palatinskih kapela, dakle crkvama vezanih za palaču svjetovnog ili crkvenog dostojanstvenika, funkcijâ koje nose “chapelles hautes” u Francuskoj ili “Doppelkapelle” u Njemačkoj.⁹ Ovim potonjim crkvama sv. Kvirina odgovara i u poblizjoj tipološkoj definiciji. Podsjećanje na grube crte geneze oblika i funkcija nije na odmet. Na Zapadu su se razvile u osnovnoj ideji od Achenske kapele, koja pak svoje podrijetlo vuče od bizantskih palatinskih crkava.¹⁰ Bez obzira na oblik, one su uvijek centralnog karaktera, povezanih katova. Kada se iz kružne, odnosno poligonalne sheme prelazilo na kvadratičnu, kakav je slučaj s nizom njemačkih Doppelkapellea, onda su uvijek na devet traveja, od kojih središnji kao bunar osigurava komunikaciju katova.¹¹ Po funkciji su one ne samo privatne kapele, već i *camere sante*, mjesto gdje se čuva blago palače i relikvije, vukući na taj način podrijetlo i iz martirija.¹²

Tako je i crkva sv. Kvirina palatinska kapela krčkoga biskupa, vrlo slična nizu njemačkih Doppelkapellea.¹³ Stoga bi se i moglo postaviti pitanje nije li kasnije umetnuti

To je, međutim, teško prihvatiti: prvo, luk po svom karakteru ne pokazuje nikakve razlike naspram ostalih klesanih dijelova, a pogotovo ne pripada nekom kasnijem razdoblju gradnje. Reške na koje se Žic poziva, a koje bi nastale jer se porušio veći dio zida koji je trebalo ponovno sklopiti, baš i nisu tako jasne, a svakako ne teku do visine tjemena luka već se gube. One su ravno na mjestu dizanja glavnog broda katedrale, pa su time i njegov odraz na zidu sv. Kvirina. Zazidani prozori također ne moraju biti dokaz da je katedrala naknadno produžena do crkve sv. Kvirina, već jednako tako mogu biti dokaz da su bočni brodovi katedrale tada bili niže od visine prozora koji su onda bili slobodni. U kasnijoj intervenciji mogli su bočni brodovi biti podignuti, a prozori na Sv. Kvirinu zatvoreni. Obje mogućnosti bit će moguće provjeriti skidanjem žbuke s uzdužnih zidova katedrale. I druge pojedinosti dokazuju da je krčka katedrala u trenutku podizanja crkve sv. Kvirina bila jednako dugačka, a od njih ovom prilikom ističem samo kapitule njezine arkature, koji svi pripadaju vremenu prije 12. st.

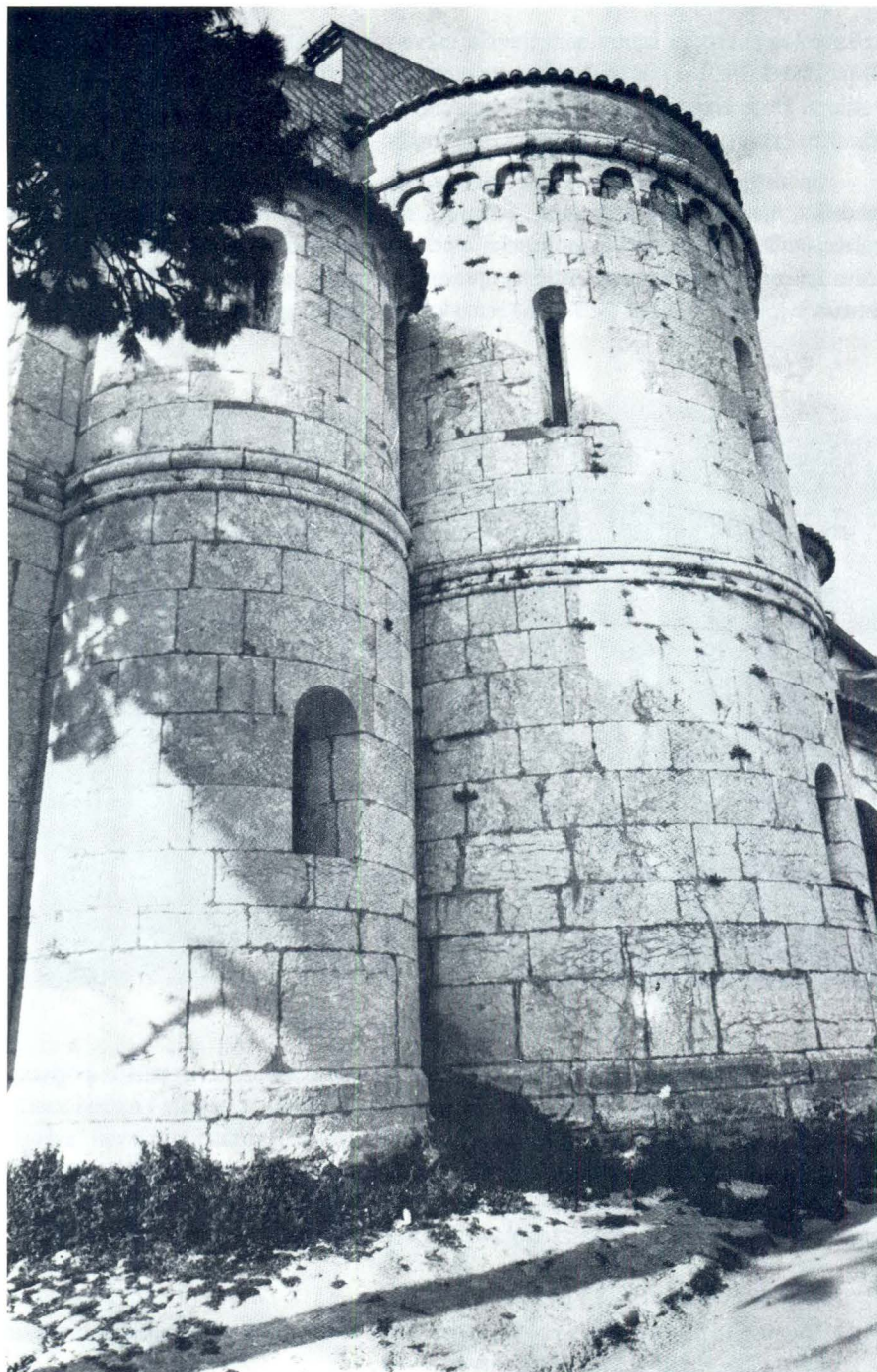
⁹ Vidi: *J. Gardelles*, *Le palais dans l'Europe occidentale chrétienne du Xe au XIIe siècle*, Cahiers de civilisation médiévale XIX, Poitiers 1976., 115-134.

¹⁰ *G. Bandmann*, *Die Vorbilder der Aachener Pfalzkapelle*, u: Karl der Grosse III, Karolingische Kunst, Düsseldorf 1965., 424.

¹¹ *I. Hacker-Sück*, *La sainte - Chapelle de Paris et les chapelles palatines du Moyen Age en France*, Cahiers Archéologiques XIII, Paris 1962., 223; Vidi i: *B. Schütz - W. Müller*, *Deutsche Romanik*, posebno poglavlje: *Doppelkapellen*, Freiburg 1989., 552-558.

¹² *A. Grabar*, *Martyrium, Recherches sur le culte des reliques et l'art chrétien antique*, Paris 1943.-46., T I-III.

¹³ Primjerice u Mainzu ili Nürnbergu, Goslaru, Landsbergu. Vidi u: *I. Hacker-Sück*, nav. dj.; *B. Schütz - W. Müller*, nav. dj., 553.

Krk, sv. Kvirin, pogled na apsidalni dio

križnorebrasti svod u centralnom traveju crkve možda zatvorio izvornu komunikaciju dvaju katova. No, to i nije toliko bitno jer postoje primjeri biskupskih kapela koje nisu ostvarile tu vezu. Najpoznatija od njih je ona u biskupskoj palači u Laonu, koja je gotovo identična crkvi sv. Kvirina, a koja upravo na središnjem traveju ima križnorebrasti svod.¹⁴

Spoznaja o funkciji crkve sv. Kvirina kao biskupske dvostruke kapele ne objašnjava, međutim, njezin specifičan položaj. Postavlja se neizbježno pitanje zašto nije u okviru palače, utoliko više što tamo postoji jedna kapela. Jedini mogući odgovor na to pitanje je još jedna funkcija sv. Kvirina, potencirana upravo postojanjem luka koji je veže za katedralu. Sasvim je jasno da funkcija sv. Kvirina samo kao biskupske kapele to ne može objasniti.

Krk, sv. Kvirin, donja crkva, interijer

U općim okvirima nije nemoguće da palatinska kapela bude izvan palače, pogotovo u slučaju biskupskih. U prvom redu, čitav prostor koji obuhvaća katedrala i njezini aneksi, trg i biskupska palača, jesu *terra sancta*,¹⁵ pa time crkva sv. Kvirina i nije izvan “svetog” prostora. Položaj palatinskih kapela u okviru zidina potenciran je obrambenim mehanizmom, pogotovo što se u dvostrukoj kapeli čuva blago /camera sancta, *trezor*/.¹⁶ U slučaju gradova ta bitna funkcija otpada, pogotovo kod biskupskih palača, pa nije nemoguće izdva-

¹⁴ J. Gardelles, nav. dj., 128, T VIII, sl. 9.

¹⁵ C. Vogel, *Les rites de la pénitence publique au Xe et XIe Siècles*, Mélanges René Crozet, Poitiers 1966., 132-144; J. Gardelles, nav. dj.

¹⁶ J. Gardelles, nav. dj., 124.

Krk, sv. Kvirin, donja crkva, interijer

janje kapele izvan njezinih zidova.¹⁷ Poznat je čak jedan slučaj koji pokazuje kako crkva sv. Kvirina nije jedinstven primjer u Europi što se tiče poblizjeg smještaja. Biskup Tournaia u Belgiji daje 1198. godine sagraditi svoju kapelu nad ulicom i prislonjenu uz bok katedrale.¹⁸ Tim je primjerom vidljivo kako i poštovanje stare gradske komunikacije nije specifičnost Krka, i s druge strane, kako veza crkve sv. Kvirina s katedralom nije jedini primjer povezivanja dviju, funkcijom jasno diferenciranih građevina.

Unatoč tome što položaj crkve sv. Kvirina i nije toliko neobičan niti neuobičajen za biskupovu dvostuku kapelu, njezina povezanost s katedralom preko prostranog luka na katu primorava na traženje i objašnjenje njezine druge, od početka zamišljene funkcije. Pritom se otvara nekoliko mogućnosti, jednako primamljivih, ali koje, pri današnjem stanju istraženosti, ostaju bliže razini hipoteza.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ *J. Gardelles*, nav. dj., 128.

Prva je mogućnost najlogičnije objašnjenje, nažalost zasad nepotvrdivo, pisanim dokumentima. Naime, moglo bi se raditi o zapadnoj galeriji i mjestu za kneza koji odatle prati obrede u katedrali. U tom bi slučaju geneza funkcije išla iz predromaničkog “Westwerka”. No, da bi se prihvatila ova pretpostavka, koja se drastično kosi s prvom funkcijom biskupske kapele, bilo bi potrebno dokazati vezu biskupa Ivana, naručitelja izgradnje crkve sv. Kvirina,¹⁹ i porodice Frankopana, odnosno njihovu bitnu vladarsku ulogu koncem 12. stoljeća. Tada bi se konačno mogla osvijetliti i djelatnost biskupa Ivana koji gotovo nevjerojatnom snagom potiče graditeljsku djelatnost na Krku: crkva sv. Kvirina, toranj u sklopu kasnijeg frankopanskog kaštela, crkva sv. Ivana kod Gornjih vrata.²⁰

Krk, sv. Kvirin, gornja crkva, pogled prema istoku, zazidan otvor prema katedrali

Druga mogućnost može se barem donekle argumentirati. U njezinu objašnjenju potrebno je krenuti od mnogo kasnijih pisanih izvora. U 16. stoljeću se u arhivskim izvorima susreće za dvostruku crkvu sv. Kvirina naziv *porticus* i određuju neke od njegovih funkcija.²¹ Prvo, u njemu se vrše ukopi, što i jeste jedna od funkcija portika.²² Govori se

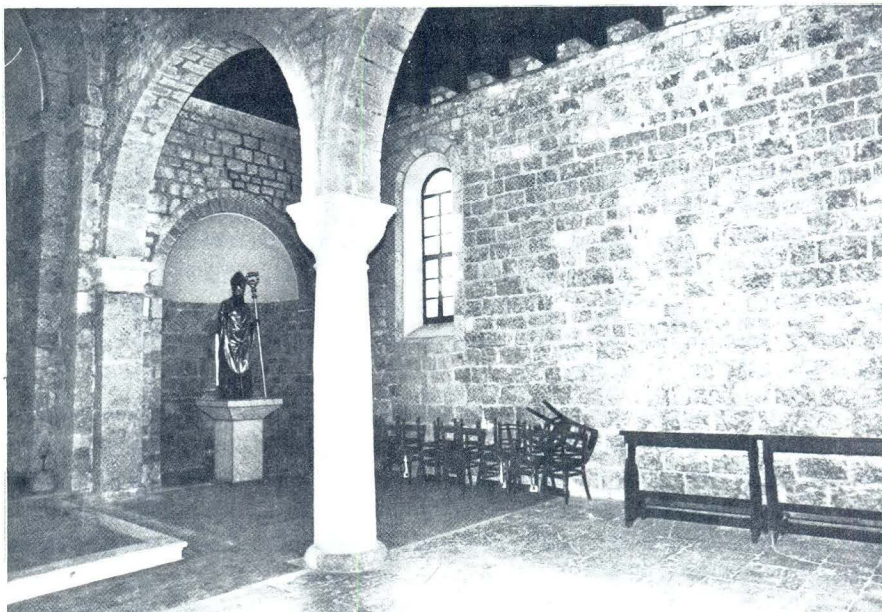
¹⁹ Stilska analiza Sv. Kvirina nedvojbeno pokazuje da je podignuta koncem 12. st., u vrijeme biskupa Ivana te knezova Vida i Bartula. O izuzetnoj graditeljskoj aktivnosti u to doba na Krku, a posebno o biskupu Ivanu, pisao sam nedavno: Uloga Zadra, Clunya i Frankopana na promociju romanike na Krku, Zbornik R. Matejčić, u tisku.

²⁰ CD II, 204; CD II, 392.

²¹ Vidi u: *I. Žic-Rokov*, nav. dj., 146.

²² *J. Hubert*, *Les galilées des églises monastiques de Déols et de Vouillon*, Mélanges René Crozet, Poitiers 1966., 844.

o donjoj crkvi kao desetincu, što je također jedna od funkcija portika.²³ Najznačajniji je podatak ostavio vizitator P. Bembo koji 1565. bilježi tradiciju da je knez Ivan pretvorio dio donje crkve u zatvor te da se tu moli misa za sve koji trebaju biti justifikirani.²⁴ Ako se odbaci ime kneza Ivana, koji je opće mjesto svih otočkih tradicija, taj podatak govori o još jednoj staroj funkciji portika. Naime, u portiku katedrale biskup je vršio dio obreda povodom oslobađanja od grijeha penitenata, koji su nakon toga imali ponovno normalan pristup u katedralu. Dotle bi bili u portiku ili u samom dnu katedralne crkve.²⁵

Krk, sv. Kvirin, gornja crkva, interijer

Nisam dosad spominjao titulara donje crkve - Sv. Margaretu, jer se on relativno kasno spominje.²⁶ Izvornost ovog titulara je sumnjiva, utoliko prije što papa u pismu biskupu Lambertu 1290. godine spominje katedralu sv. Marije i sv. Anastazije.²⁷ Vjerojatno se taj titular odnosi upravo na crkvu sv. Kvirina, što bi i bilo logičnije od sv. Margarete, budući da su i Anastazija i Kvirin panonski mučenici kojih su relikvije mogle istovremeno biti donešene u Krk.

²³ *I. Žic-Rokov*, nav. dj., 146.

²⁴ *P. Bembo*, *Visitatio ecclesiarum et capellarum totius insulae Veglae facta ab illustrissimo domino P. Bembo episcopo Veglensi a anno 1565*, Arhiv HAZU, Zagreb /sign. IIc 43/, 1c.

²⁵ *C. Vogel*, nav. dj., 131, i dalje.

²⁶ Vidi u: *I. Žic-Rokov*, nav. dj., 144.

²⁷ Dokument u: *I. Žic-Rokov*, nav. dj., 155.

Još je vredniji podatak što ga ostavlja kardinal Gentilis 1308. godine. Dajući oprost posjetiteljima stolne crkve kaže doslovce: "...maior ecclesia Veglensis, in honore sacratissime virginis Marie, matris Salvatoris omnium, et sancti Quirini consecrata, nec non capella episcopalis palatii Veglensis, que sancte Anastasie insignitur vocabulo..."²⁸ On time kaže da je katedrala posvećena Mariji i Kvirinu, a biskupska kapela sv. Anastaziji. Kardinal daje oprost grijehâ svakom tko bi na bilo koji od tri blagdana posjetio bilo koju od crkava. Već samim time sva tri titulara moraju biti i fizički povezana, a s druge strane čini se posve neobičnim da bi se davao oprost nekome tko bi, ulazeći u biskupsku kapelu šetao po biskupskoj palači. Budući, nadalje, da ono ranije papino pismo biskupu Lambertu spominje katedralu sv. Marije i sv. Anastazije, čini se posve logičnim vidjeti fizičku povezanost katedrale i biskupske kapele, što bi trebala biti još jedna potvrda određenju crkve sv. Kvirina palatinskom kapelom krčkog biskupa.

Vraćajući se određenju druge funkcije današnje crkve sv. Kvirina valja istaći da bi se sve funkcije kosile s osnovnom namjenom biskupske kapele. Za kasnija stoljeća raspoložemo podatkom da je bila portik katedrale, ali nije posve sigurno je li i od početka imala takvu drugu funkciju. Pojedine od funkcija portika, kao što je ukapanje mrtvih pa i odlaganje desetina, mogla je crkva sv. Kvirina imati i od početka, ali nikako i ostale funkcije, kao sakupljanje vjernika ili obred penitencijata. Tom činu mogao je služiti nadsvoden prolaz između katedrale i donje crkve koji je bio na otvorenom. I baš zbog toga što ne dozvoljava prisustvo većeg broja ljudi, donja je crkva otvorena samo s dvojica vrata, dakle nije prilazni prostor kakav bi portik trebao biti.

Za nas je, međutim, važan sam naziv portik, jer je primjenjiv i na gornju crkvu sv. Kvirina. Funkcija toga prostora (nije riječ o onoj biskupskoj) koncem 15. stoljeća već je zaboravljena jer otvor prekrivaju dva oltara. A. Vinciguerra tad naređuje da se ponovno otvori i služi kao matronej katedrale.²⁹ Da taj prostor prvotno nije bio matronej, sasvim je jasno jer je inkompatibilan s biskupskom kapelom, a podrazumijeva često ustupanje prostora toj drugoj funkciji. No, čini se da bi ona mogla biti vrlo slična.

Portik kao zajamčen naziv prostora (iako mnogo kasnije) ima niz arhitektonskih varijanti. Za nas je zanimljiv jedino onaj oblik koji je na katu rastvoren pogledom na crkvu, a to je galileja clunyjevske samostanske crkve.³⁰ Galileja i portik su u izvorima sinonimi.³¹ Jedna od osnovnih funkcija bila joj je da na katu, povezanom s crkvom, primi vjernike koji su morali evakuirati samostansku crkvu prilikom raznih, najčešće uskršnjih procesija.³²

U našem je slučaju bitno raščistiti dvije osnovne činjenice. Crkva sv. Marije je katedralna, a ne samostanska crkva. I ako se u njoj ne odvija procesionalna liturgija, odvijaju se pojedine liturgijske ceremonije katedralnog kaptola koje zahtijavaju prohodnost

²⁸ CD VIII, 242.

²⁹ Prijepis dijela dokumenta donosi I. Žic-Rokov, nav. dj., 155.

³⁰ J. Hubert, nav. dj., passim.

³¹ J. Hubert, nav. dj., passim.

³² J. Hubert, nav. dj., 844.

građevine.³³ Tako, iako za krčku katedralu ne postoje neposredni izvori, postoji načelna mogućnost ispražnjavanja crkve. Druga je činjenica vezana uz samu ideju portika u smislu galileje, a koju upotrebljavaju benediktinci Clunya. Ideja je sama po sebi mogla dospjeti u Krk vrlo lako, pogotovo u vrijeme biskupa Ivana kad se crkva sv. Kvirina i gradi. Godine 1153. poklanjaju se dvije crkve na Krku clunyjevskom prioratu sv. Benedikta u Polironeu i njegovoj filijali sv. Ciprijana u Muranu.³⁴ Biskup Ivan 1186. poklanja istim samostanima svoju crkvu sv. Ivana kod Gornjih vrata u Krku.³⁵ Riječ je, dakle, o vrlo jakom prodoru Clunya na otok Krk u drugoj polovini 12. stoljeća.³⁶

Jasno je, dakle, da je ideja sama po sebi mogla biti prisutna. S druge strane, i geneza galileje iz karolinškog portika, odnosno "Westwerka",³⁷ vraća nas i na prvu spomenutu mogućnost frankopanske prisutnosti na katu sv. Kvirina.

Problem je, dakako, bez novih pisanih izvora teško rješiv. Svakako je uz osnovnu funkciju crkve sv. Kvirina - biskupska kapela - i ova druga morala biti zamišljena i izvedena od same izgradnje crkve, jer u suprotnom ne bi bilo potrebe fizičkog povezivanja s katedralom. Unatoč nepostojanju dokumentiranih potvrda, mislim da je postojala neposredna veza između biskupa Ivana, u čije se vrijeme crkva gradi, i krčkih knezova Vida i Bartula, možda čak i porodična. Jedino na taj način bilo bi moguće razumjeti spajanje dviju posve suprotnih funkcija crkve sv. Kvirina.

³³ *I. Hacker-Süeck*, nav. dj., 224, čak navodi procesije u samim biskupskim kapelama u 12. stoljeću.

³⁴ CD II, 75.

³⁵ CD II, 204.

³⁶ *M. Jurković*, *Uloga Zadra, Clunya i Frankopana*, nav. dj.

³⁷ *J. Hubert*, nav. dj., 845.

LA "DOPPELKAPELLE" DI S. QUIRINO A KRK
CAPPELLA PALATINA A DUPLICE FUNZIONE

Miljenko Jurković

Per la sua singolare posizione dinanzi alla facciata della cattedrale, e per la sua soluzione tipologica, unica nel suo genere nell'Adriatico, di cappella a due piani, la chiesa di S. Quirino è degna di particolare attenzione. Si tratta di una creazione del romanico maturo, realizzata tutta d'un fiato, con solo alcuni interventi, ma non importanti, al suo tessuto ancora in epoca romanica. La chiesa è un'edificio a due piani, con tre absidi e tre navate, di pianta praticamente quadrata, collegata al piano superiore con la cattedrale da un grande arco a tutto sesto. Dal punto di vista tipologico e funzionale essa è unica nell'Adriatico orientale, e incanta per l'armonia delle sue proporzioni e dell'esecuzione. Il pianterreno della chiesa è a navata doppia, in quanto al posto della navata orientale si utilizza l'antico cardo, la principale via di comunicazione della città, che non poteva essere soppressa, e che allo stesso tempo assicura il collegamento tra questo ambiente e la cattedrale.

Il pianterreno della chiesa è suddiviso da robusti pilastri che sostengono i costoloni e la volta a crociera. La chiesa superiore è suddivisa in nove campate da colonne con capitelli cubici. L'analisi stilistica della chiesa ci dice che la costruzione risale alla fine del XII secolo, ed è opera del romanico maturo. I lavori furono svolti al tempo del vescovo Ivan e dei conti di Krk (Veglia), Vid e Bartul.

Mentre la determinazione dello stile e la datazione della chiesa di S. Quirino non costituiscono un problema, la sua soluzione tipologica di cappella a due piani, il suo orientamento a sud, il suo raccordo con la cattedrale tramite il grande arco al primo piano sono questioni a cui si devono offrire risposte.

Il problema dell'orientamento eccezionale della chiesa di S. Quirino verso sud può essere spiegato con la sua ubicazione e il suo rapporto con la cattedrale, ed anche con la sua funzione. Infatti, se non ci fosse l'arco al piano superiore, non sarebbe necessario nè il collegamento tra le due chiese, nè che S. Quirino si trovasse proprio dov'è, e neppure che fosse orientato in modo errato.

In base alla sua forma, questo edificio a due piani appartiene al tipo delle cappelle palatine, funzione che hanno *les chapelles hautes* in Francia o le *Doppelkapelle* in Germania. A queste ultime la chiesa di S. Quirino è affine anche nella definizione tipologica dettagliata.

Funzione originaria della chiesa è quella di cappella palatina del vescovo di Krk. Questo, tuttavia, non spiega la sua specifica posizione e il legame diretto con la cattedrale. È evidente che esiste ancora una funzione, potenziata proprio dell'esistenza dell'arco che la collega al duomo. Essa molto verosimilmente era il matroneo occidentale destinato al conte che di qui seguiva la liturgia nel duomo. Pare che il vescovo di Krk, Ivan, avesse legami di parentela con i conti Vid e Bartul, e con ciò si spiega anche l'eccezionale attività architettonica promossa dal vescovo negli ultimi decenni del XII sec., quando fece edificare nella città di Krk alcune chiese.

Su questa seconda funzione della chiesa di S. Quirino non vi sono fonti scritte. Molto più tardi essa viene ricordata come portico della cattedrale. Sembra che il suo modello vada identificato con la galilea delle chiese monastiche cluniacensi. Infatti, l'isola di Krk è l'unica isola della Croazia dove nel XII sec. giunsero i Benedettini di Cluny. Il vescovo Ivan li chiamò sull'isola donando loro la chiesa di S. Giovanni da egli stesso fatta costruire.